

Jogklinikák Európában, különös tekintettel Norvégiára

Európában 1990 után indultak a jogklinikai képzést elemző cikkek, amelyeket hat jogi publikációs adatbázisból 2015-ig gyűjtött ki Rachel Dunn. PhD dolgozata a jogklinikákról szóló szakmai cikkeket tekintette át, majd csoportosította témakörök szerint, persze nem csak kontinensünkön, hanem a többi földrészen is.¹

Milyen jellegű publikációról van szó	Cikkek száma	Mely országra vonatkozik
A jogklinika megalakításáról és működtetéséről	28	Egyesült Királyság (11) Lengyelország (5) Írország (3) Horvátország (2) Csehország (2) Norvégia (1) Hollandia (1) Szerbia (1) Románia (2)
A jogklinikai oktatás az általános jogi oktatáshoz képest	21	Lengyelország (2) Németország (4) Írország (2) Olaszország (1) Csehország (2) Oroszország (3) Hollandia (1) Franciaország (1) EU (1) Egyesült Királyság (4)
A jogklinika és az etika, a jogi értékerend és a joghoz jutás összefüggései	6	Egyesült Királyság (6)
A jogklinika révén szerezhető készségek és előnyök	5	Lengyelország (1) Németország (1) Csehország (1) Egyesült Királyság (2)
A jogklinikai képzés integrálása a jogi oktatási rendszerbe, tananyagba	3	Egyesült Királyság (3)
Az elmélet és a gyakorlat kapcsolata	3	Egyesült Királyság (3)
Önértékelő írások a jogklinikáról	2	Egyesült Királyság (2)

¹ Rachel Dunn: A systematic review of the literature in Europe relating to clinical legal education, International Journal of Clinical Legal Education 2017/2: 81-117.

A jogklinikai munka értékelése	2	Egyesült Királyság (2)
a jogklinika tágabb környezete	1	Egyesült Királyság (1)

Érdekes, hogy milyen jelentős ennek az oktatási formának és a hallgatói, egyetemi pro bono jogi munkának a jelenléte az Egyesült Királyságban, és hozzá képest a német, a francia, spanyol és kelet-és közép-európai kutatások, elemzések – nyilván a jogklinikák megjelenését követve – eltörpülnek. Ugyanakkor az északi országok ugyanúgy hiányoznak, mint ahogy Magyarország, ezért fontos lenne megfelelően magas szintű publikációs felületen elemző cikkeket írni a hazai jogklinikai képzésről. Másfelől az is kitűnt a szakirodalmi elemzésből, hogy Európában sokkal lassabban épül bele a jogklinika a jogászképzésbe, továbbá a kutatások, értékelő írások nagy számban külföldi és nem az adott országbeli jogi oktatótól, kutatótól származnak. A lassú intézményesülés, integrálódás oka az is, hogy a jogklinikai képzés fenntarthatósága, stabilitása több európai egyetemen nem valósult meg, és ezért egy-egy jogklinika megszüntetése, működésének szüneteltetése olyan kudarc, ami miatt az egész képzést át kellene gondolni az adott egyetemen, sőt országban. Persze a referált jogi folyóiratokba angolul publikálni – mert az egyéb nyelveken írást az efféle elemzés nem igazán fogja át – azért sem gyakori sok országban, mert éppen olyan újdonságot, más szemléletet tükröz, amely a hagyományos jogi felfogást, egyetemi oktatást kritizálja. Ha mégis ilyen cikkek megjelennek, azok gyakran nem a referált, lektorált szakmai lapokban kapnak helyet, és a szakirodalmi elemzésből kimaradnak.

Az ENCLE 2016-os novemberi konferenciáján adott hírt három norvég oktató (Thomas Meier Stroome, Robert Odegaard és Linn Husa) arról, hogy náluk jogklinikai busz (Jussbuss) működik. Még 1971-ben indították el azzal, hogy segítsen az alacsony jövedelmű és a szociálisan hátrányos helyzetű csoportoknak jogi tanácsadással, miközben a joghallgatóknak gyakorlat szerzésére is alkalmat ad. Az Ügyvédi Kamara először erősen ellenezte a kezdeményezést, mert nem érezte biztonságosnak a hallgatói jogi tanácsadást, de 45 év elteltével ez lett a legnépszerűbb és tartós jogklinikai megoldás Norvégiában. Az Oslói Egyetem fedezi a kiadásokat, de maga a projekt teljesen független, amelyben a hallgatók egy-egy évre vállalják a napi munkát, és még egy szemeszterben lehetnek részmunkaidős

hallgatók. Csak jelképes fizetést kapnak és legfeljebb 30 kreditet. A tanácsadó busz négy profillal (csoporttal) rendelkezik: börtönügyek, migrációs ügyek, adós- és bérleti ügyek, valamint a szociális és munkaügyek. A csatlakozáskor a hallgató ezekből egyet választhat, és végig ott tevékenykedik, de van számos ad hoc munkacsoport: például a környezetvédelmi, amely az állam elleni perekkel foglalkozik, és ezekben mindegyik hallgató belefolyhat; a kelet-európai munkacsoport e térséggel osztja meg tapasztalatait, segít nekik; egy másik a felnőttképzési központokban tart előadásokat.

A buszos jogklinika célja alapvetően az, hogy alkalmassá tegye a klienseket a saját ügyeik vitelére, azaz átadja a legfontosabb jogi lehetőségekről szóló ismereteket, de az ügyfélnek végül magának kell átgondolnia, kiválasztania jogai alapján, hogy mit tesz. A tanácsot általában szóban adják, telefonon vagy személyesen. Akkor alkalmazzák az írásos választ, ha nagyon bonyolult az eset és az ügyfélnek ez segít az eligazodásban, de akkor sem valamilyen hivatalos iratként, hanem közérthetően. Persze bizonyos esetekben, például beteg embereknél, nem várható el az önmenedzselés, ilyenkor ügyvéd segítségével járnak el, aki az ellenérdekű féllel egyeztetésben, a bíróságon is segíti az ügyfelet, bár az ilyen ügyeket gondosan kiválogatják. A jogi tanácsadás révén azt is megtapasztalják a hallgatók, ha a szabályozás nem megfelelő, és ilyenkor beadványt, levelet írnak a döntéshozóknak, rámutatva a jogalkotási hibákra, vagy cikket írnak a sajtóban, a helyi médiában előadják a gondokat.

A működési módszer része, hogy a frissen csatlakozott diákok az első hónapokban alapvetően betanulnak a tapasztaltabb hallgatók segítségével, mintegy menet közben, mivel a busz hetente kétszer tart fogadóórát. A csatlakozás előtt nincs külön felkészítés. Az ügyfelek személyesen, e-mailben vagy telefonon továbbítják a kérésüket, amelyet mindig egy-egy hallgató fogad, azaz a tanácsadást, ügyfélkapcsolatot a hallgató egyedül végzi, de bármikor segítséget kérhet a csoport tagjaitól. Az egyes csoportok minden csütörtökön tartanak ülést, ahol az ügyeit a hallgató összegzi, és az idősebb hallgatók hozzájárulásával lehet formálisan is elvállalni az ügyet (például gyerekekkel kapcsolatosan nem vállalnak tanácsadást, mert az túlzottan összetett), továbbá a tanácsokat ellenőrzik, korrigálják. Évente mintegy 5-6 ezer kérést, megkeresést kapnak, de csak a négy profilba tartozó ügyeket vállalják, illetve együttműködve más civil vagy pro bono tanácsadással, valamilyen eligazítást, továbbírást nyújtanak az ügyfélnek, hogy ne menjen el üres kézzel. A hallgatók heti 12 órára kapnak díjazást, de valójában legalább 40 órát dolgoznak, és sok az önkéntes munka. A működés teljesen demokratikus, mert minden diáknak a plenáris ülésen egy szavazata van, ahogyan a három szemeszterre általuk megválasztott busz-vezetőnek, aki már nem visz

ügyeket, hanem csak a menedzselésért felelős. A jogklinikának a felelősségbiztosítása fedezi az esetlegesen okozott károkat.

A plenáris ülés dönt például arról, hogy egy szemeszterre hány diákot vegyenek fel újként, és mennyi lesz a teljes és a részmunkaidős (idősebb) hallgató száma a költségvetés függvényében. Az átlag a szemeszterenkénti tíz új belépő, és teljes munkaidőben 24, míg részmunkaidőben 10 hallgató működik átlagosan. Az ügyfelek rászorultságát jövedelmi küszöbökkel mérik, de az egyéni életkörülményeket egészében teszik mérlegre, hogy ingyenes tanácsot adjanak-e számára (pl. egyedülálló szülő, jelentős adóssággal rendelkezik), avagy átirányítják az ingyenes állami segítségnyújtáshoz, mert nem tartozik a kérdés a busz profiljába. Feltehetőleg a tartós és sikeres működés egyik titka, hogy a döntéshozatal és a működés átlátható, demokratikus és önkormányzó, üzenet is egyben a hallgatóknak és a klienseknek: mindenki felelős önmagáért, de számíthat mások segítségére.